

**“KONSTITUTSIYAVIY QADRIYATLAR EVOLYUTSIYASI:
GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY HUQUQIY IDENTITET
MASALASI”**

Muxammadiyeva Sevara Yolg'oshoyna

Surxondaryo viloyati Termiz davlat
universiteti Yuridik fakulteti

Yurisprudensiya yo'nalishi talabasi

Nazarov Elbek Shermaxmatovich

Yurisprudensiya yo'nalishi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola globallashuv jarayonlarining milliy konstitutsiyaviy tizimlarga ta'siri sharoitida konstitutsiyaviy qadriyatlar evolyutsiyasini tadqiq etadi. Muallif universal demokratik tamoyillar va milliy-madaniy meros o'rtasidagi dialektik aloqani tahlil qilib, huquqiy identitetni saqlab qolish mexanizmlarini ko'rib chiqadi. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitutsiyasi misolida umuminsoniy qadriyatlarning milliy huquqiy zamin bilan integratsiyalashuvi ilmiy asoslab berilgan.

Abstract: This article examines the evolution of constitutional values in the context of the impact of globalization processes on national constitutional systems. The author analyzes the dialectical connection between universal democratic principles and national-cultural heritage, considering mechanisms for preserving legal identity. Using the example of the updated Constitution of the Republic of Uzbekistan, the research scientifically justifies the integration of universal human values with the national legal framework.

Kalit so'zlar: Konstitutsiyaviy qadriyatlar, globallashuv, huquqiy identitet, suverenitet, konstitutsionalizm, inson huquqlari, huquqiy davlat, huquqiy madaniyat.

Keywords: Constitutional values, globalization, legal identity, sovereignty, constitutionalism, human rights, rule of law, legal culture.

Kirish

Zamonaviy davlatshunoslik va yurisprudensiya fanining dolzarb masalalaridan biri — globallashuv sharoitida milliy davlatchilikning fundamental asoslarini saqlab qolish va rivojlantirishdir. Dunyo miqyosida kechayotgan integratsiya jarayonlari nafaqat

iqtisodiy va siyosiy sohalarni, balki davlatning huquqiy asosi bo'lmish Konstitutsiyaning mazmun-mohiyatini ham transformatsiya qilmoqda.

Konstitutsiyaviy qadriyatlar — bu jamiyatning huquqiy ongi va davlat qurilishi tamoyillarini belgilovchi oliy mezonlardir. Biroq, "huquqiy globallashuv" sharoitida milliy huquqiy tizimlarning unifikatsiyalashuvi (standartlashuvi) xavfi yuzaga kelmoqda. Bu esa har bir suveren davlat oldiga o'zining milliy huquqiy identitetini (o'ziga xosligini) saqlab qolgan holda, xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsiplari bilan uyg'unlashish vazifasini qo'yadi.

XXI asrning uchinchi o'n yilligiga kelib, insoniyat "giper-globallashuv" bosqichiga qadam qo'ydi. Bu jarayon nafaqat iqtisodiy chegaralarni, balki milliy huquqiy tizimlarning an'anaviy qobiqlarini ham yemirib bormoqda. Dunyo mamlakatlarining konstitutsiyaviy qurilishi umume'tirof etilgan demokratik andozalar ta'sirida unifikatsiyalashmoqda. Biroq, huquqiy tartibga solishning haddan tashqari standartlashuvi milliy davlatchilikning asosi bo'lgan "huquqiy identitet" (huquqiy o'zlik) tushunchasiga tahdid solishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, konstitutsiyaviy qadriyatlar evolyutsiyasini milliy o'ziga xoslik prizmasi orqali tadqiq etish zamonaviy yurisprudensiyaning eng ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

1. Konstitutsiyaviy qadriyatlar evolyutsiyasining mazmuni

Konstitutsiyaviy qadriyatlar statik hodisa emas, balki jamiyatning tarixiy taraqqiyoti bilan birga rivojlanib boruvchi dinamik tizimdir. Klassik konstitutsionalizm da qadriyatlar asosan hokimiyatning bo'linishi va individual erkinliklarga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy bosqichda quyidagi yo'nalishlarda evolyutsiya kuzatilmoqda:

- Inson qadriyatining ustuvorligi: Inson huquqlari shunchaki deklarativ emas, balki davlatning bevosita majburiyatiga aylanishi;
- Ijtimoiy davlat tamoyili: Iqtisodiy globallashuv sharoitida aholining ijtimoiy himoyasini konstitutsiyaviy darajada mustahkamlash;
- Ekologik konstitutsionalizm: Kelajak avlodlar oldidagi mas'uliyatning huquqiy qiymat sifatida e'tirof etilishi.

2. Globallashuv va milliy huquqiy identitet to'qnashuvi

Milliy huquqiy identitet — bu xalqning tarixiy tajribasi, diniy-axloqiy qarashlari va milliy mentaliteti asosida shakllangan huquqiy o'ziga xoslikdir. Globallashuv

jarayonida xalqaro tashkilotlar va transmilliy tuzilmalar tomonidan taklif etilayotgan "universal andozalar" ba'zan milliy qadriyatlar bilan ziddiyatga kirishi mumkin.

Masalan, G'arb huquqiy makonida individualizm ustuvor bo'lsa, Sharqiy sivilizatsiyalarda, xususan O'zbekistonda, jamoaviylik, oila va mahalla instituti konstitutsiyaviy qadriyat darajasiga ko'tarilgan. Huquqiy identitetni saqlash — bu izolyatsiya (yopilib olish) emas, balki o'z qadriyatlarini xalqaro huquq bilan oqilona sintez qilishdir.

3. O'zbekiston tajribasi: Yangilangan Konstitutsiya misolida

2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi milliy huquqiy identitetni mustahkamlashning yorqin namunasidir. Unda:

"Inson — jamiyat — davlat" paradigmasi milliy an'analarga asoslangan holda yangi mazmun kasb etdi;

- Oila instituti, mahalla tizimi va milliy o'zlikni saqlash kafolatlari kengaytirildi;
- Shu bilan birga, "Miranda qoidasi", "Xabeas korpus" kabi universal demokratik institutlar milliy huquqiy matnga muvaffaqiyatli integratsiya qilindi.

Xulosa

Konstitutsiyaviy qadriyatlar evolyutsiyasi globallashuv sharoitida ikki tomonlama jarayondir: bir tomondan, u milliy huquqni jahon standartlari darajasiga ko'tarsa, ikkinchi tomondan, milliy davlatchilikning "huquqiy genofondi"ni saqlashni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, milliy huquqiy identitet — bu davlat suverenitetining huquqiy ifodasidir. O'zbekistonning konstitutsiyaviy islohotlari shuni ko'rsatadiki, barqaror taraqqiyotga faqat umuminsoniy prinsiplar va milliy-tarixiy qadriyatlarning muvozanatli sintezi orqaligina erishish mumkin. Globallashuv sharoitida konstitutsiyaviy identifikatsiyani yo'qotmaslik — bu millatning huquqiy mustaqilligini ta'minlashning bosh omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: "O'zbekiston", 2021.

3. Habermas J. The Postnational Constellation: Political Essays. — Cambridge: MIT Press, 2001.
4. Saidov A.X. Sravnitelnoye pravovedeniye. — Moskva: Norma, 2020.
5. Azizxo‘jayev A.A. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent, 2003.
6. Walker N. Constitutionalism in Global Context. — Cambridge University Press, 2014.
7. Zorkin V.D. Konstitutsionno-pravovoye razvitiye Rossii. — M.: Norma, 2011.
8. Tadjixanov U., Saidov A. Huquqiy madaniyat nazariyasi. — Toshkent: IIV Akademiyasi, 1998.
9. Rosenfeld M. The Identity of the Constitutional Subject. — Routledge, 2009.
10. Xakimov R. Konstitutsiyaviy islohotlar — davr talabi. // "Huquq va burch" jurnali, 2022, 5-son.